

7

Planeta
Nowa

Justyna Knopik, Maria Kucharska,
Ryszard Przybył, Kamila Skomoroko,
Alina Witek-Nowakowska

Zeszyt ćwiczeń

DO GEOGRAFII
DLA KLASY SIÓDMEJ SZKOŁY PODSTAWOWEJ

*nowa
era*

Twoje mocne strony

Planeta Nowa

Zeszyt ćwiczeń jest skorelowany z podręcznikiem *Planeta Nowa* dla klasy 7 dopuszczonym do użytku szkolnego i wpisanym do wykazu podręczników przeznaczonych do kształcenia ogólnego do nauczania geografii w szkole podstawowej.

Numer ewidencyjny podręcznika w wykazie MEiN: 906/3/2023/z1

Nabyta przez Ciebie publikacja jest dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy o przestrzeganie praw, jakie im przysługują. Zawartość publikacji możesz udostępnić nieodpłatnie osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie umieszczaj jej w internecie. Jeśli cytujesz jej fragmenty, to nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. Możesz skopiować część publikacji jedynie na własny użytek.

Szanujmy cudzą własność i prawo. Więcej na www.legalnakultura.pl

© Copyright by Nowa Era Sp. z o.o. 2023
ISBN 978-83-267-4719-9

Koordynacja prac i redakcja merytoryczna: Jan Niedźwiecki, Paweł Przybylski, Magdalena Rudnicka.

Redakcja merytoryczna: Jan Janus, Dariusz Ortman. **Współpraca redakcyjna:** Paulina Rosiak,

Dorota Urbaniak. **Redakcja językowa:** Aleksandra Kowalczyk-Przyckowska, Anna Lota, Marcin Romanowski. **Nadzór artystyczny:** Kaia Pichler.

Opieka graficzna: Ewa Kaletyn. **Projekt okładki:** Maciej Galiński.

Projekt graficzny: Aleksandra Szpunar. **Opracowanie graficzne:** Marek Błoszko, Monika Brózda, Maciej Galiński, Klaudia Jarocka-Ciok, Ewa Kaletyn. **Mapy:** Zespół Kartograficzny Nowa Era.

Fotoserwis: Bogdan Wańkowicz. **Realizacja projektu graficznego:** Ewa Pietras, Mariusz Trzaskalski.

Autorzy ilustracji:

Elżbieta Buczkowska: s. 5 (podziałki liniowe), 9 (kula ziemiska), 10 (współrzędne geograficzne), 13 (rysunek poziomicowy), 18 (nawigator), 23, 24, 33 (nawigator), 37, 43, 49 (wykres), 53 (wykres), 56 (wały przeciwpowodziowe), 66 (wykres), 67, 73 (nawigator), 75, 78, 80, 83, 85, 88, 90 (wykres kołowy), 94 (wykres i nawigator), 98, 106, 109 (nawigator), 113, 118, 119; **Przemysław Kłosin:** s. 24; **Joanna Ptak:** s. 9 (kula ziemiska), 14 (mapa), 60, 62, 63, 71, 77, 90 (wykres liniowy), 92.

Zdjęcia pochodzą ze zbiorów:

BE&W: Alamy Stock Photo/George and Monserate Schwartz s. 14, Łukasz Zandecki s. 20 (góry zrębowe), Wojciech Wójcik s. 27 (krajobraz pojezierny), Alamy Stock Photo/Nigel Sawyer s. 48 (rędzina), Alamy Stock Photo/Krystyna Szulecka s. 73 (wycinanka łąkowa), Alamy Stock Photo/blickwinkel s. 115 (żubry); **EAST NEWS:** Reporter/Michał Makowski s. 18, Monkpress s. 22, FOTONOVA/Tomasz Paczos s. 94 (fabryka samochodów w Gliwicach), Reporter/Gerard s. 95; **FORUM:** Wojciech Fondalinski s. 53, Marek Skorupski s. 73 (stroje łąkowe), Tomasz Sternicki s. 100; **GETTY IMAGES:** Thinkstock/istockphoto s. 20 (góry fałdowe); **PANTHERMEDIA:** geografia s. 29; **POLSKA AGENCJA PRASOWA PAP:** Tomasz Waszczuk s. 108; **SHUTTERSTOCK:** luigi nifosi s. 20 (wulkan), Albin Marciniak s. 24 (Dolina Roztoki), Vafiya s. 24 (Zadni Staw w Tatrach), Adam Wasilewski s. 27 (Bieszczady), Gal

SPIIS TREŚCI

Korzystaj z dodatkowych materiałów ukrytych pod kodami QR zamieszczonymi w publikacji.

Materiały dodatkowe

Praca z mapą na lekcjach geografii 4

I Środowisko przyrodnicze Polski

1. Położenie i granice 15
2. Przeszłość geologiczna 17
3. Góry w Europie i w Polsce 20
4. Zlodowacenia na obszarze Polski 23
5. Ukształtowanie powierzchni 26
6. Skały i surowce mineralne 29
7. Czynniki kształtujące klimat 32
8. Cechy klimatu 35
9. Wody powierzchniowe 39
10. **Ważne relacje:** Ochrona przeciw-
powodziowa a występowanie
i skutki powodzi

Praca z mapą na lekcjach geografii

Mapa

1 Dokończ zdanie. Wybierz odpowiedź spośród podanych.

Obraz powierzchni Ziemi lub jej fragmentu przedstawiony na płaszczyźnie w skali i za pomocą znaków umownych to

- A. sygnatura. C. globus.
B. mapa. D. geoida.

2 Wymień cztery elementy mapy.

1. _____ 3. _____
2. _____ 4. _____

3 Napisz, czym jest legenda mapy.

Skala mapy

1 Na mapach wykonanych w trzech różnych skalach przedstawiono okolice Lublina.

1.

2.

3.

Samouczek

Obliczanie odległości w terenie na podstawie mapy

Na podstawie mapy oblicz odległość w terenie między Gryficami a Międzywodziem.

- 1 Zamień skalę liczbową na skalę mianowaną.

1:1 000 000

1 cm – 1 000 000 cm

1 cm – 10 000 m, czyli 1 cm – 10 km

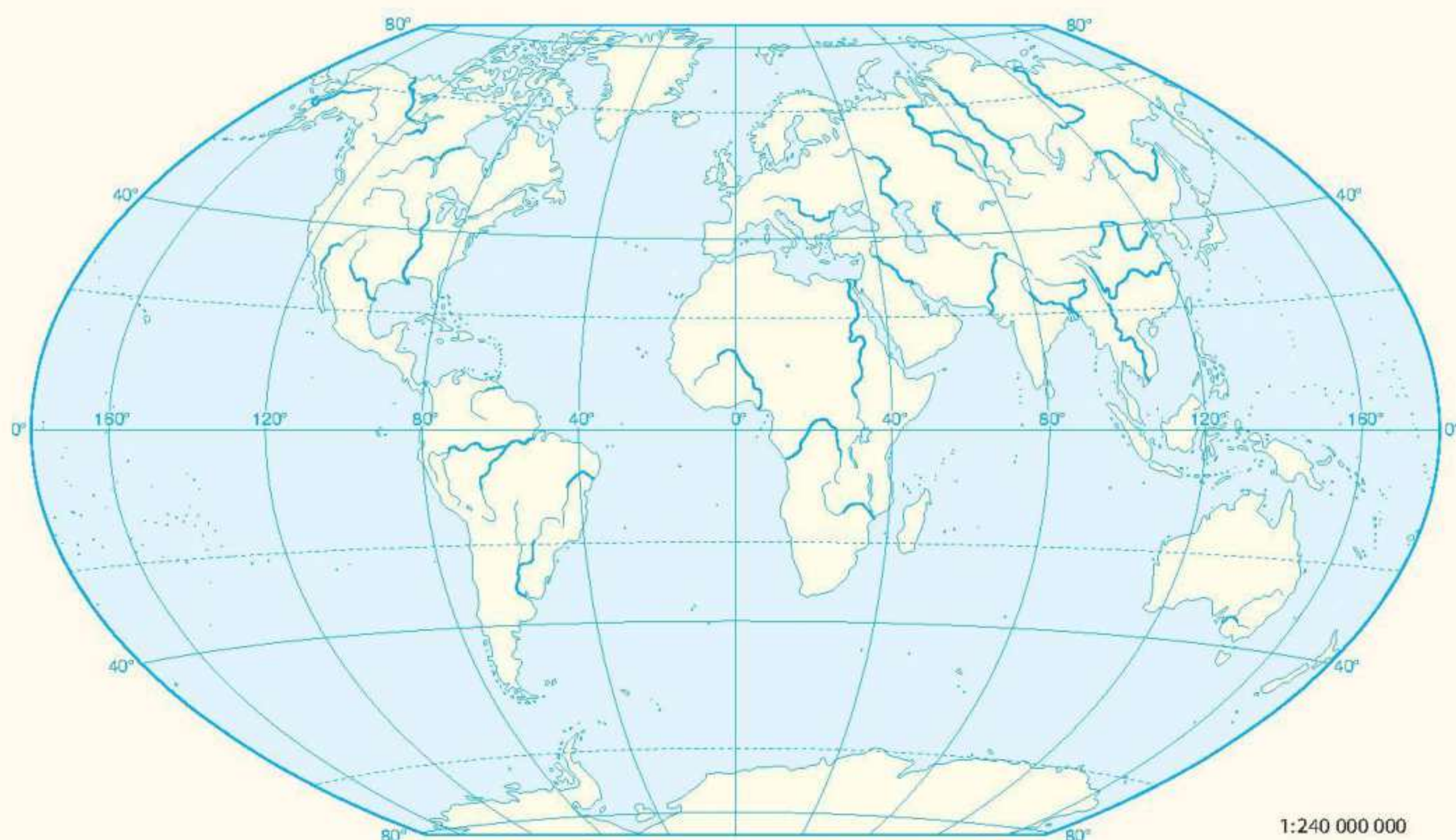
1 cm na mapie odpowiada 10 km w terenie.

- 2 Zm

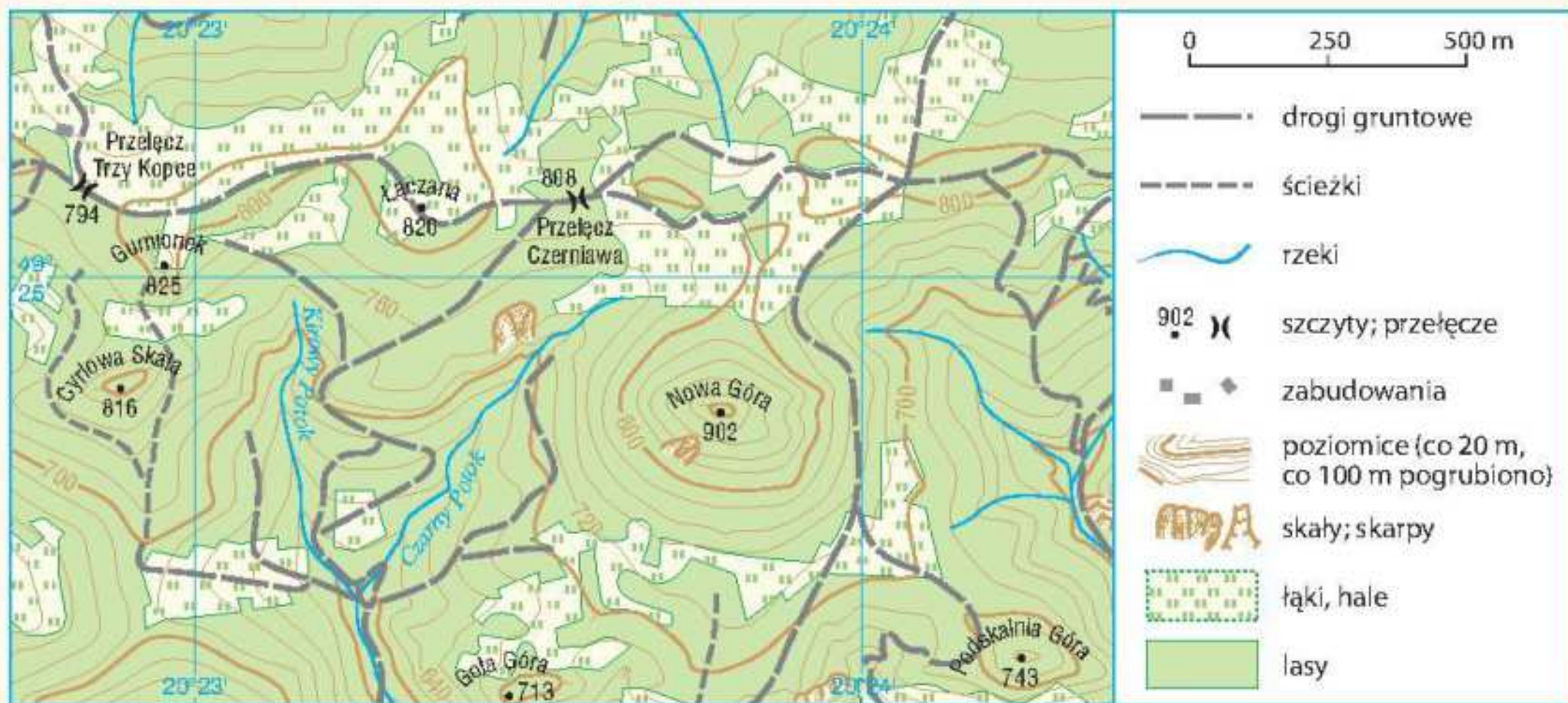
Południki i równoleżniki

1 Wykonaj polecenia.

- Zaznacz na mapie czerwonym kolorem południk zerowy, a niebieskim – równik.
- Podpisz zwrotnik Raka i zwrotnik Koziorożca.
- Podpisz półkulę wschodnią i półkulę zachodnią.
- Zaznacz w dowolnym miejscu półkuli północnej punkt A i w dowolnym miejscu półkuli południowej punkt B.

- 2** Na podstawie mapy oblicz wysokość względną, którą pokona turysta wchodzący z przełęczy Trzy Kopce na szczyt Łączana.

I. Środowisko przyrodnicze Polski

1

Położenie i granice

Cele lekcji: Poznasz położenie geograficzne, polityczne i matematyczne naszego kraju na tle Europy. Dowiesz się, jakie są konsekwencje rozciągłości równoleżnikowej i rozciągłości południkowej Polski.

Na dobry początek

1 Wykonaj polecenia.

a) Wypisz nazwy państw sąsiadujących z Polską.

b) W podpunkcie a) podkreśl ciągłą linią nazwę państwa, z którym Polska ma najdłuższą granicę.

c) W podpunkcie a) podkreśl przerywaną linią nazwę państwa, z którym Polska ma najkrótszą granicę.

d) Wymień miejsca będące skrajnymi punktami Polski.

A. Punkt położony najdalej na północ: _____

B. Punkt położony najdalej na południe: _____

C. Punkt położony najdalej na wschód: _____

D. Punkt położony najdalej na zachód: _____

e) Podaj powierzchnię administracyjną naszego kraju. _____

2 Wpisz w odpowiednich miejscach tabeli litery A–D, które odpowiadają opisom konsekwencji rozciągłości południkowej i rozciągłości równoleżnikowej Polski.

A. Różnica w wysokości górowania Słońca nad północnymi i nad południowymi krańcami Polski (ok. 6°).

B. Położenie w dwóch strefach czasowych.

C. Różnice związane z momentem wschodu Słońca we wschodniej i w zachodniej części kraju (na wschodzie następuje on około 40 min wcześniej).

D. Ponadgodzinna różnica w długości trwania dnia na północy i na południu kraju.

Konsekwencje rozciągłości południkowej Polski	Konsekwencje rozciągłości równoleżnikowej Polski

- 3** Oceń, czy podane informacje są zgodne z prawdą. Zaznacz literę P, jeśli informacja jest prawdziwa, lub literę F – jeśli jest fałszywa.

1.	Morskie wody wewnętrzne Polski obejmują między innymi Zalew Wiślany.	P	F
2.	Zachodnia granica naszego kraju przebiega wzdłuż Odry i Bugu.	P	F

Dla dociekliwych

Kula ziemską została umownie podzielona na 24 strefy czasowe o rozciągłości 15° . Polska leży w obrębie dwóch stref czasowych: strefy czasu środkowoeuropejskiego oraz strefy czasu wschodnioeuropejskiego. Chociaż różnica czasu między tymi strefami wynosi dokładnie jedną godzinę, w całym kraju obowiązuje ten sam czas urzędowy, czyli czas ustalony pr

Dla dociekliwych

Amonity właściwe żyły w morzach z okresów jury i kredy. Głowa tych zwierząt była wyposażona w oczy oraz chwytne czułki, dzięki którym zdobywały pokarm – drobne bezkręgowce. Muszla amonitów była podzielona na dwie części: dużą, przyujściową komorę mieszkalną oraz fragmokon złożony z szeregu niewielkich komór wypełnionych gazem. W Polsce skamieniałości amonitów można znaleźć przede wszystkim na południu.

Musze amonitów miały zazwyczaj średnicę od kilku do kilkunastu centymetrów. Tylko nieliczne osobniki miały większe muszle, o średnicy dochodzącej do 3 m. Średnica muszli największego amonita znalezionego w Polsce mierzyła 1,18 m.

3

Góry w Europie i w Polsce

Cele lekcji: Dowiesz się, jakie typy gór występują w Europie. Poznasz charakterystyczne cechy Sudetów i Karpat. Wyjaśnisz wpływ ruchów górotwórczych na ukształtowanie powierzchni Polski. Dowiesz się, jak prawidłowo przygotować się do wyjazdu w góry.

Na dobry początek

- 1 Zaznacz w każdym wierszu tabeli literę (A–C) oznaczającą krainę geograficzną, której dotyczy podana informacja.

A. Sudety.

B. Karpaty.

C. Góry Świętokrzyskie.

Lp.	Informacja
-----	------------

3 Na podstawie podręcznika i atlasu geograficznego wykonaj polecenia.

a) Zaznacz na mapie numerami (1–6) pasma górskie, których nazwy wymieniono poniżej.

1. Góry Świętokrzyskie

3. Góry Stołowe

5. Gorce

2. Karkonosze

4. Tatry

6. Bieszczady

b) Zaznacz na mapie literą A Śnieżkę, a literą B – Rysy. Podaj wysokości tych szczytów.

A. Śnieżka: _____ B. Rysy: _____

c) Oznacz na mapie żółtym kolorem góry wypiętrzone podczas alpejskich ruchów górotwórczych, a czerwonym – góry wypiętrzone podczas fałdowań hercyńskich i kaledońskich.

4 Wpisz w odpowiednich miejscach tabeli litery A–E, które odpowiadają wymienionym poniżej cechom krajobrazu górskiego Sudetów i Karpat.

A. Najwyższe szczyty przekraczają 2000 m n.p.m.

B. Niektóre ich części mają budowę zrębową.

C. Mają spłaszczone wierzchołki i strome stoki.

D. Najwyższe pasmo tych gór odznacza się rzeźbą wysokogórską.

E. Mają budowę fałdową.

Sudety	Karpaty

5 Na podstawie dostępnych źródeł informacji napisz, jak należy się przygotować do całodzienniej letniej wyprawy na najwyższy szczyt Polski – Rysy. Uwzględnij odpowiedni ubiór, jedzenie i wyposażenie turystyczne.

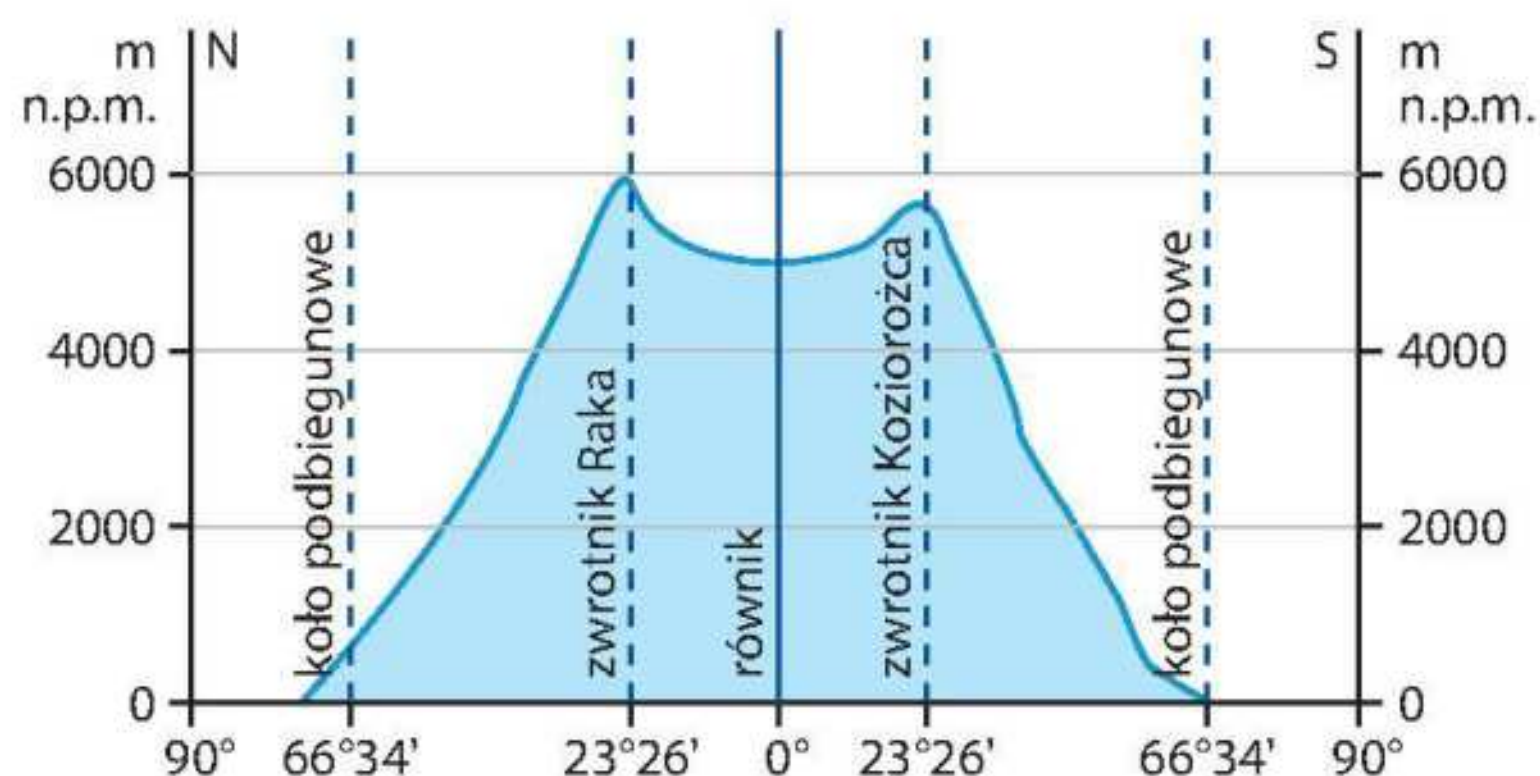
4

Zlodowacenia na obszarze Polski

Cele lekcji: Dowiesz się, na jakich wysokościach przebiega granica wiecznego śniegu w poszczególnych szerokościach geograficznych. Określisz, jaki wpływ wywarły zlodowacenia na współczesną rzeźbę terenu naszego kraju. Nauczysz się rozpoznawać formy polodowcowe, które powstały w wyniku rzeźbotwórczej działalności lodowców górskich i lądolodów.

Aby lepiej zrozumieć

Na rysunku przedstawiono przebieg granicy wiecznego śniegu na Ziemi.

Oceń, czy podane informacje są zgodne z prawdą. Zaznacz literę P, jeśli informacja jest prawdziwa, lub literę F – jeśli jest fałszywa.

1.	W okolicach równika granica wiecznego śniegu przebiega o mniej więcej 1000 m niżej niż na zwrotniku Raka.	P	F
2.	Na półkuli północnej granica wiecznego śniegu schodzi do poziomu morza w niższych szerokościach geograficznych niż na półkuli południowej.	P	F

Na dobry początek

1 Podkreśl poprawne uzupełnienia zdań.

W plejstocenie na Półwyspie Skandynawskim powstał lądolód, który dotarł na obszar dzisiejszej Polski **raz** / **kilka razy**. W tym czasie w **Górach Świętokrzyskich** / **Tatrach** i **Karkonoszach** pojawiły się też lodowce górskie. Najmłodsze zlodowacenia objęły **prawie cały obszar** / **północną część** naszego kraju.

2 Zaznacz nazwę formy terenu, która powstała w wyniku akumulacyjnej działalności wód wypływających z topniejącego lądolodu.

A. Wzgórze moreny czołowej.

C. Eratyk.

B. Sandr.

D. Pradolina.

Cele lekcji: Poznasz cechy ukształtowania powierzchni Polski. Przypomnisz sobie, jakie pasy rzeźby terenu wyróżniono w naszym kraju, i wskażesz je na mapie. Zrozumiesz zależności między współczesną rzeźbą Polski a wybranymi wydarzeniami geologicznymi, takimi jak ruchy górotwórcze i zlodowacenia.

Na dobry początek

- 1 Skreśl zbędne wyrażenia w zdaniach tak, aby podane informacje były prawdziwe.
 - A. Polska jest krajem **nizinnym** / **górskim**.
 - B. Niziny stanowią **prawie 1/3** / **około 9/10** powierzchni naszego kraju.
 - C. Ruchy górotwórcze ukształtowały rzeźbę terenu **północnej** / **południowej** części Polski.
 - D. Największy wpływ na rzeźbę środkowej i północnej części Polski miała działalność **lądolodu i w**

6

Skały i surowce mineralne

Cele lekcji: Poznasz główne rodzaje surowców mineralnych występujących w Polsce oraz dowiesz się, jakie jest ich rozmieszczenie. Zdobędziesz informacje dotyczące znaczenia gospodarczego surowców mineralnych.

Aby lepiej zrozumieć

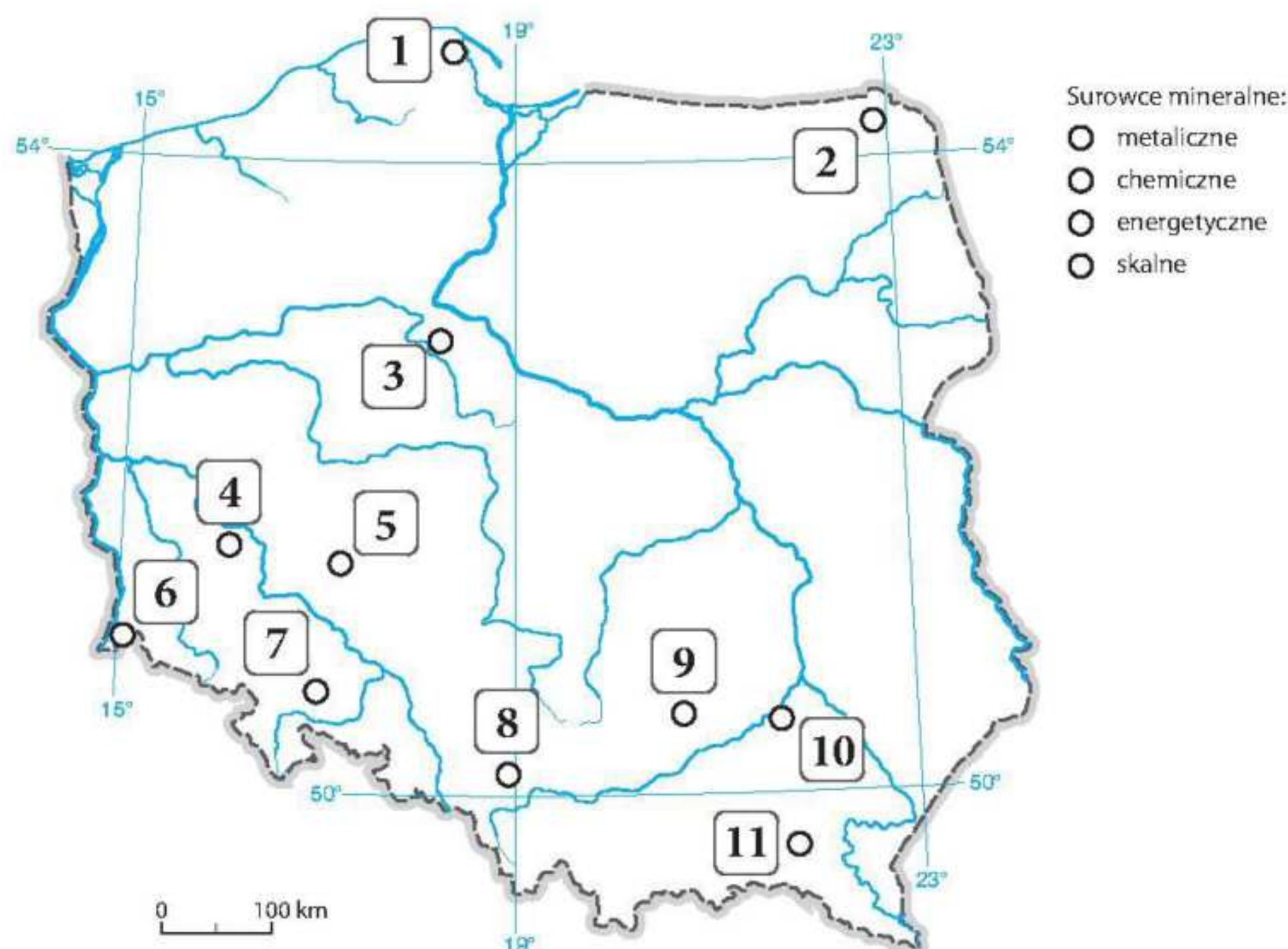
Podkreśl poprawne uzupełnienia zdań.

Piaskowiec, wapień i sól kamienna to przykłady skał **osadowych** / **magmowych**. Tego rodzaju skały powstały z **lawy lub magmy** / **okruchów innych skał lub z obumarłych organizmów**.

Na dobry początek

- 1**

- 3 Na mapie numerami 1–11 oznaczono miejsca występowania wybranych surowców mineralnych.

- a) Na podstawie mapy zamieszczonej w podręczniku (s. 41) podaj nazwy surowców, których miejsca występowania oznaczono na powyższej mapie.

1. _____	5. _____	9. _____

Czynniki kształtujące klimat

Cele lekcji: Poznasz czynniki kształtujące klimat Polski. Wyjaśnisz, jaki wpływ na pogodę w naszym kraju wywierają poszczególne masy powietrza.

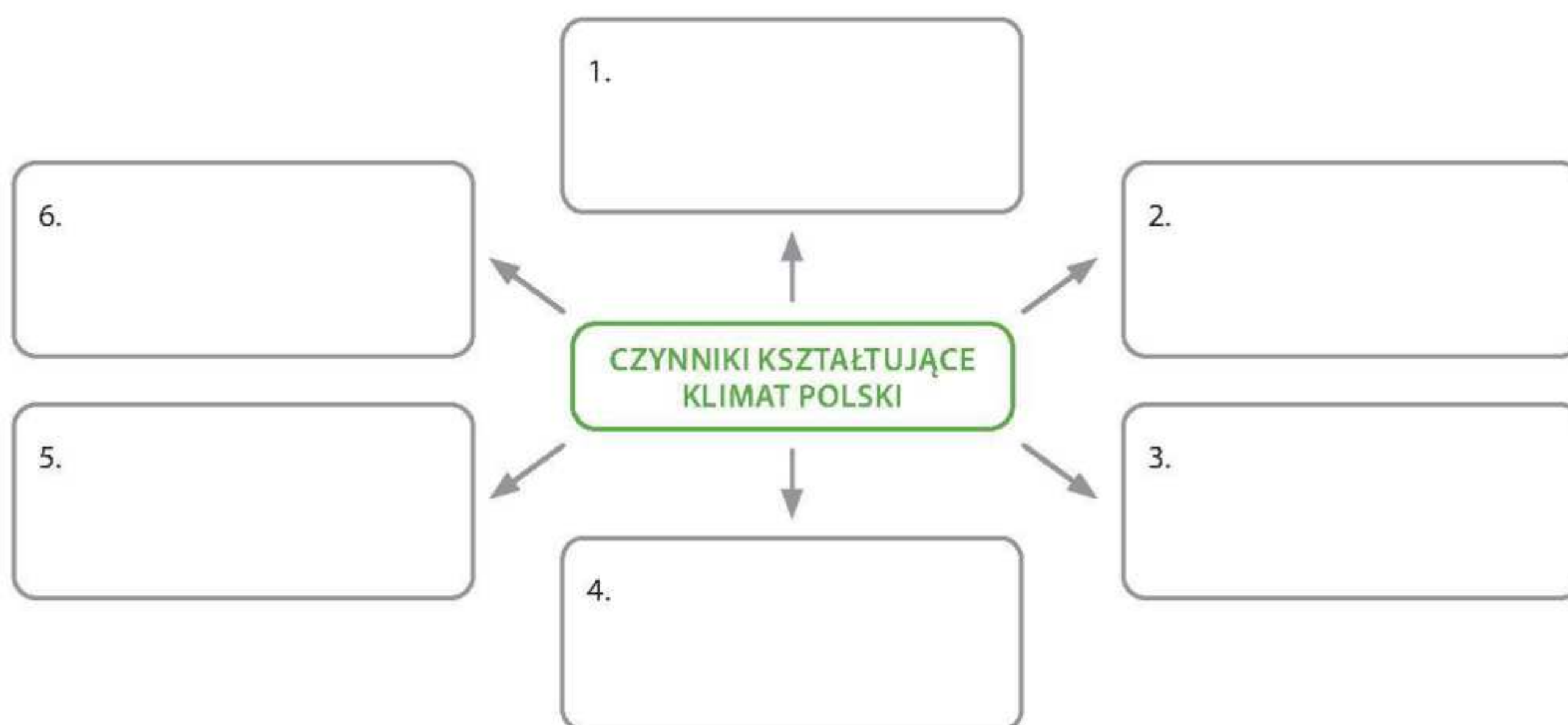
Na dobry początek

1 Zaznacz w każdym wierszu tabeli poprawne dokończenie zdania.

1.	Kontynentalizm klimatu zaznacza się	A. na wschodzie Europy. B. na zachodzie Europy.
2.	Ciepłe prądy morskie mają wpływ na klimat	A. wschodniej Europy. B. zachodniej Europy.
3.	W klimacie kontynentalnym roczna suma opadów atmosferycznych jest	A. niższa niż w klimacie morskim. B. wyższa niż w klimacie morskim.

2 Wykonaj polecenia.

a) Uzupełnij schemat nazwami czynników kształtujących klimat Polski.

b) Dopasuj do każdej z poniższych informacji o klimacie Polski właściwy czynnik klimatotwórczy. W tym celu wpisz we właściwych miejscach numery, którymi oznaczono te czynniki w poleceniu a).

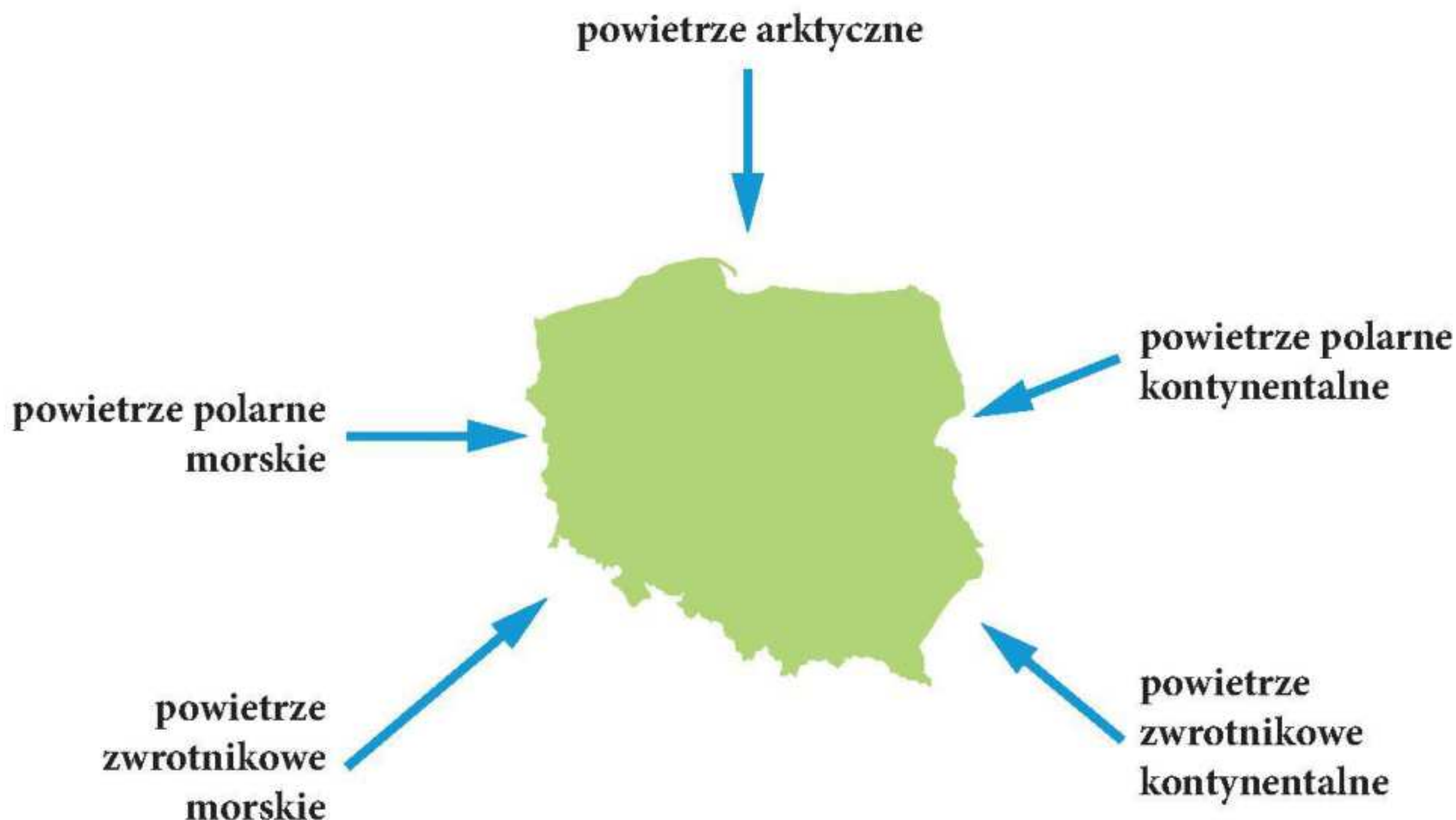
A. Polska leży w strefie klimatów umiarkowanych. _____

B. Klimat w Polsce jest cieplejszy niż na innych obszarach położonych w podobnych szerokościach geograficznych. _____

C. Charakterystyczną cechą klimatu Polski jest duża zmienność pogody. _____

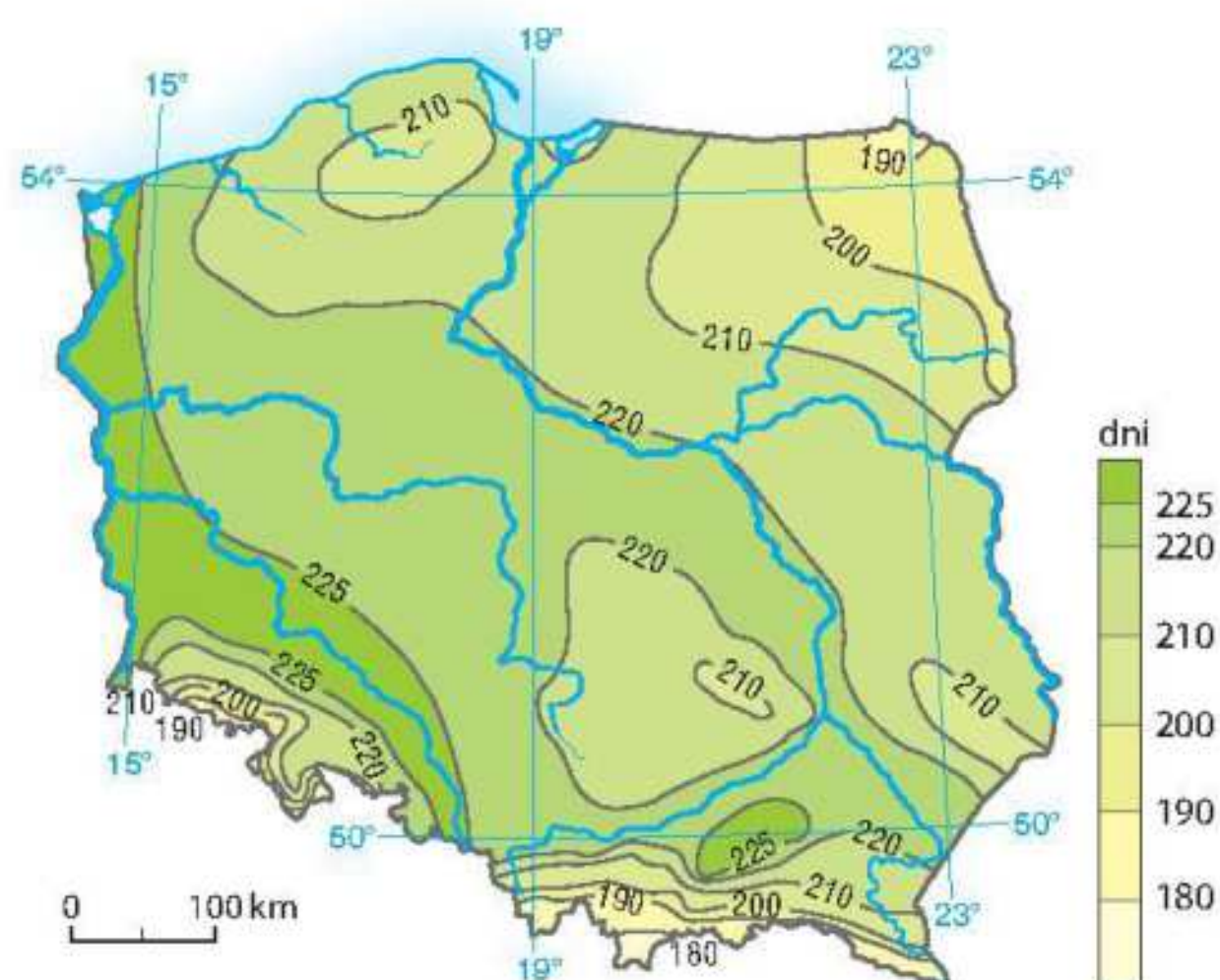
Dla dociekliwych

Największy wpływ na pogodę w naszym kraju mają masy powietrza napływające znad Atlantyku oraz znad Azji. Zdarza się jednak, że warunki pogodowe są kształtowane przez masy powietrza docierające znad innych części świata, np. północnej Afryki.

4 Na podstawie rysunku oraz informacji z podręcznika wpisz przy każdym opisie pogody naz

- 3** Na mapie przedstawiono zróżnicowanie długości okresu wegetacyjnego w Polsce.

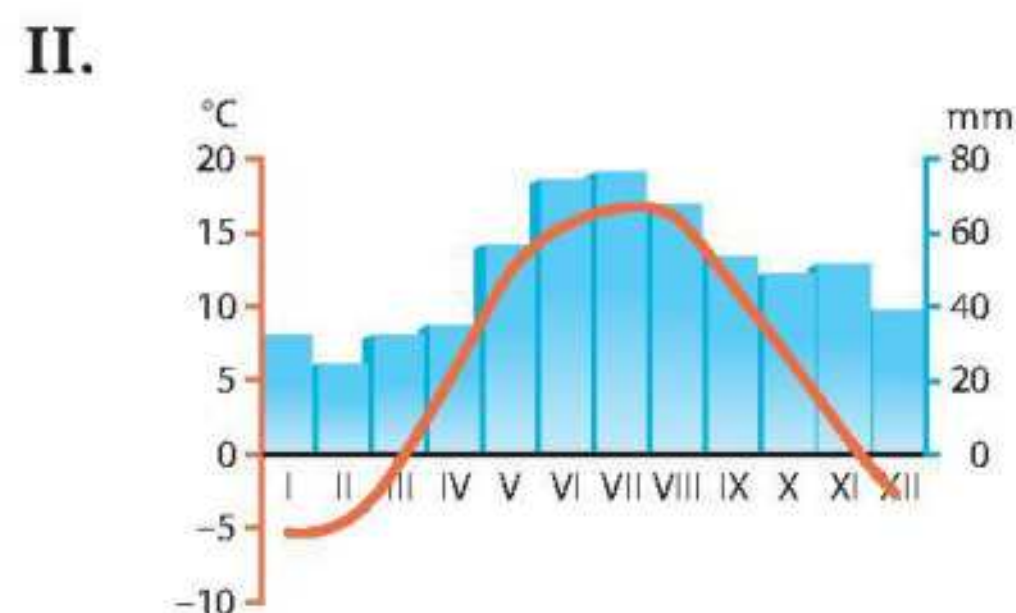
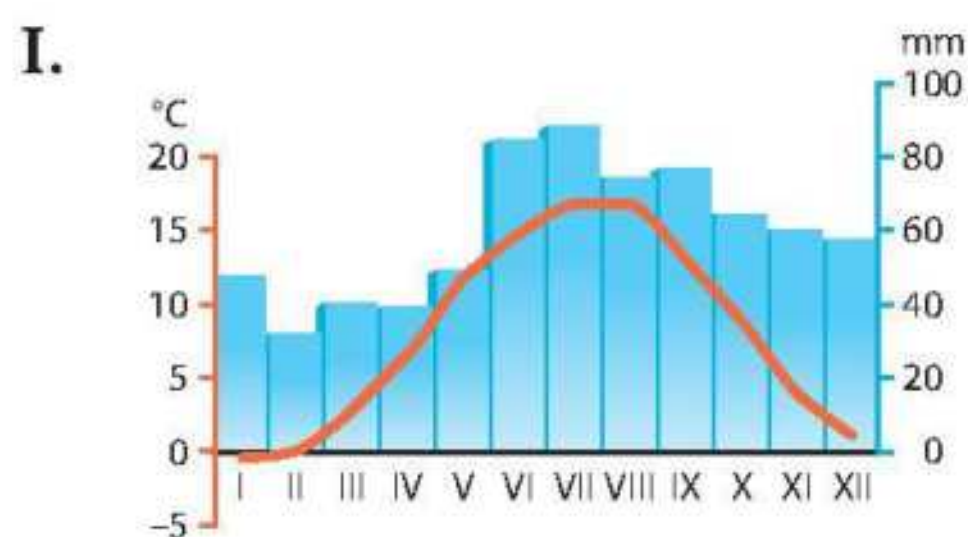

Na podstawie mapy i atlasu geograficznego wykonaj polecenia.

- a)** Zaznacz na mapie miejscowość, w której mieszkasz. Następnie podaj, ile dni w przybliżeniu trwa w niej okres wegetacyjny.

- b)** Zapisz nazwy dwóch krain geograficznych, na których obszarze okres wegetacyjny jest najdłuższy, i

- 5 Na klimatogramach przedstawiono średnie miesięczne wartości temperatury powietrza oraz średnie miesięczne sumy opadów atmosferycznych w dwóch miastach w Polsce.

Na podstawie klimatogramów wykonaj polecenia.

- a) Porównaj cechy klimatu obu miast, a następnie uzupełnij tabelę. Wpisz znak X w odpowiednich kolumnach tabeli.

10

Ochrona przeciwpowodziowa a występowanie i skutki powodzi

Cele lekcji: Poznasz przyczyny i skutki powodzi w Polsce. Wymienisz obszary najbardziej narażone na niebezpieczeństwo powodzi. Dowiesz się, jakie działania są podejmowane w naszym kraju w celu zapobiegania powodziom i łagodzenia ich skutków.

Na dobry początek

- 1 Oceń, czy podane informacje są zgodne z prawdą. Zaznacz literę P, jeśli informacja jest prawdziwa, lub literę F – jeśli jest fałszywa.

1.	W Polsce przyczynami powodzi są głównie intensywne i długotrwałe opady deszczu oraz roztopy.	P	F
2.	Obszarami najbardziej narażonymi na niebezpieczeń		

11 Morze Bałtyckie

Cele lekcji: Poznasz główne cechy środowiska przyrodniczego Morza Bałtyckiego oraz przyczyny zanieczyszczenia jego wód.

Na dobry początek

1 Podkreśl poprawne uzupełnienia zdań.

Bałtyk jest morzem **głębokim** / **płytkim**. Jego średnia głębokość wynosi **252 m** / **52 m**. To morze **szelfowe** / **międzykontynentalne**, które charakteryzuje się **małym** / **dużym** zasoleniem oraz **niskimi** / **wysokimi** wartościami temperatury wody. Średnie zasolenie wód powierzchniowych Bałtyku wynosi **7,5‰** / **17‰**.

2 Na mapie oznaczono wybrane obiekty w południowej części Bałtyku.

6 Podaj dwa argumenty przemawiające za koniecznością zachowania walorów dziedzictwa przyrodniczego w Polsce.

1. _____
2. _____

Dla ciekawych

Liczba rezerwatów przyrody w Polsce stopniowo rośnie. Jeszcze w 2000 roku było ich 1307, a w 2021 – już 1506. Ich całkowita powierzchnia wynosiła w podanym roku 170 968 ha (0,5% obszaru kraju). Najwięcej rezerwatów znajduje się w województwie mazowieckim (188), a najmniej – w województwie opolskim (37). Ze względu na rodzaj chronionego zasobu przyrody wyróżniono dziewięć rodzajów rezerwatów przyrody.

Sprawdź, czy potrafisz

Zadanie 1.

W tabeli podano współrzędne geograficzne skrajnych punktów Polski i Europy zaokrąglone do pełnych stopni długości geograficznej i szerokości geograficznej.

Obszar	Najdalej wysunięty punkt			
	na zachodzie	na wschodzie	na północy	na południu
Polska	53°N, 14°E	51°N, 24°E	55°N, 18°E	49°N, 23°E
Europa	39°N, 10°W	69°N, 68°E	71°N, 28°E	36°N, 6°W

